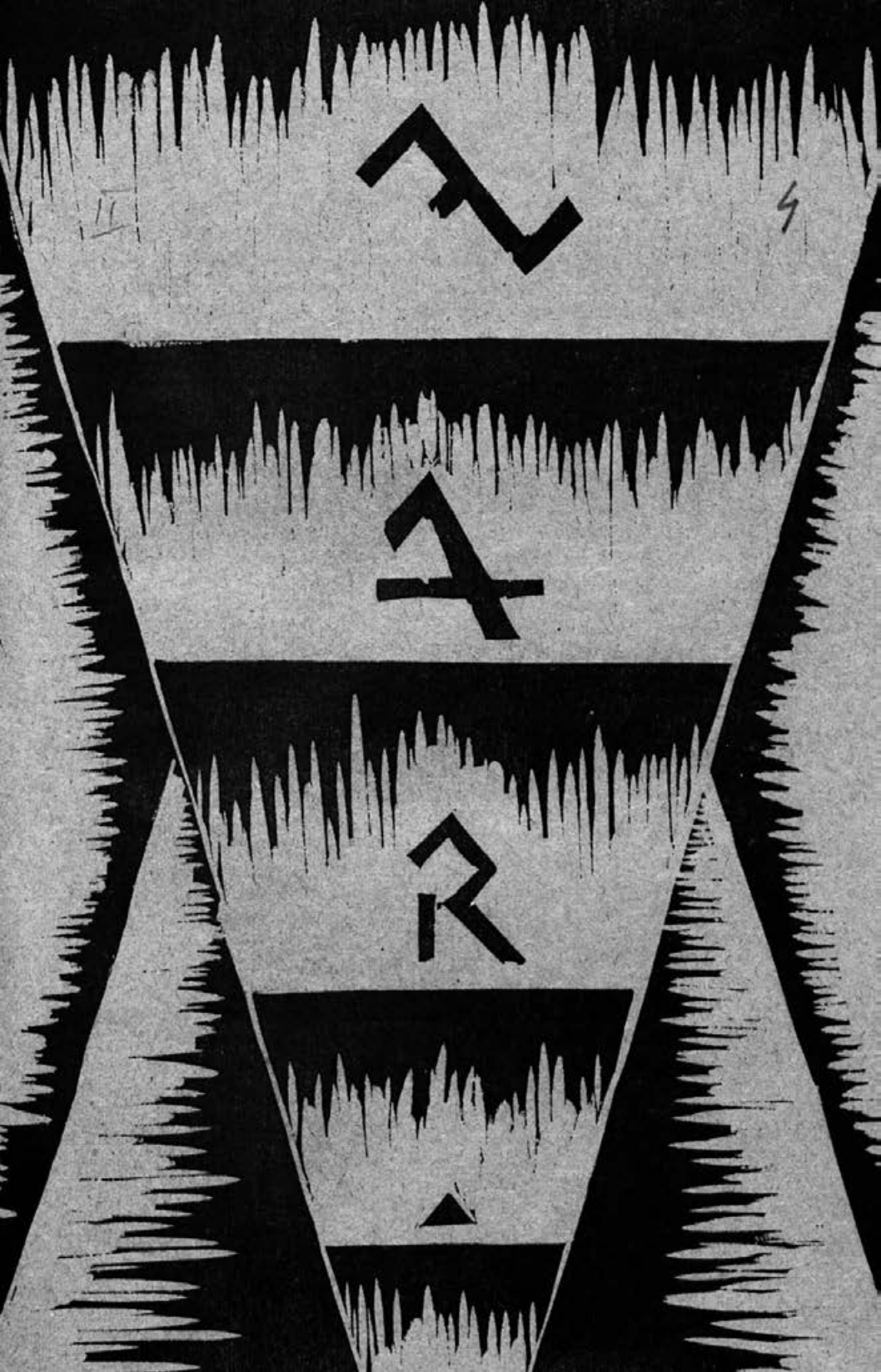

List izdaja dr. Ferdo Kozak, za srednješolsko organizacijo »Žar« na drž. klas. gimnaziji v Ljubljani.

Odgovorni urednik dr. Ferdo Kozak. — Uredniški konzorcij: Starè Egon (VI. a), Gregorin J. (VIII. a), Žabkar J. (VIII. b), Logar C. (VII. a) in Truhlař K. (VI. a).

Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani (predstavnik A. Kolman).

VSEBINA:

Iztok: Ti čudni otrok. — Kmetov Joža: Božična impresija. — Krajnov: V jutru. — Fred Ungerb: Pozno neurje. — Dana: Joj, bratje in sestre! — Dana: Iz daljnih dalj. — S. K.: Tiha lirika. — Cene Kranjc: Za svetim Tilnom. — Jože Kastelic: Jesen. — Iztok: Žalostna. — S. K.: Gobavec. — Kmetov Joža: Pohojena cvetka. — Kmetov Joža: Polnočnica. — Krajnov: Odhodnica. — Krajnov: Pota v mesečini. — Kmetov Joža: Večer na planini. — Kmetov Joža: In ti povedala mi nisi. — M. Ravbar: Imena iz dveh koncev Evrope. — Cene Logar: Psihologija jezika.

DRUŠTVENA POROČILA.

Odbor je sklenil, da dobi tisti, ki bo pridobil 10 novih naročnikov, letnik zastoj.

Poravnajte članarino!

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Sotrudnike prosimo, da oddajo urednikom rokopise, pisane samo na eno stran. Zadnji članek je pretrgan kar nekako v sredi, zato ker ni bilo dovolj prostora.

ŽAR

Dijaški leposlovni list na državni klasični gimnaziji v Ljubljani

LETO II.

DECEMBER 1930

ŠTEV. 4.

Iztok:

Ti čudni otrok!

I.

Ti, čudni Otrok, zakaj me vznemirja Tvoj obraz?
V ročice Te zebe in v hlevčku je mraz
in med Tabo in mano je zametena vsaka gaz.

Rad bi šel k Tebi in dahnil Ti toplo v oči,
z lučko prišel in pel Ti v samotne noči,
pa ne najdem, ne najdem do Tebe poti.

V moji duši strupeni mrazovi morijo,
v meni tesne kot mōra težko ležijo
in v noč sesajočo se moje stopinje gubijo.

II.

Ti, čudni Otrok, kako se moreš tako smehljati?
Glej, lahko se zgodi,
da kdaj takele krotke oči kri zalije,
da se kdaj krog takega bledega čela trnje ovije,
da takele nežne roke nekoč zrastō
in jih kdo na križ pribije.

Ti veš vse to. Kako se moreš potem smehljati?

Kmetov Joža:

Božična impresija.

Sestra, povej mi,
zakaj ni na sveti večer pri nas lučke,
dreveščka in Jezuščka v jasliah belih...?

Sestra, povej mi,
zakaj so vlažne sive te stene
in rože na oknu ledene...?

Zakaj so v mestu velike in bele
in Jezušček v jasliah zlatih počiva...?
Ah, sestra, povej mi...!

Zakaj ni mamice k nama nič do noči,
Zakaj se obrazek ji nič ne smeji...?
Ah, sestra, povej mi...!

Krajnov:

V jutru.

Kot tabernakelj se v rdečem siju odpre nebo,
cvetovi zagorijo v rosi, drevesa se tiho zganejo,
sveži dih v valih iz zemlje kipi, uho
spuști se v stike ptic, ki v rožnate grmove planejo.

Cvetovi zagorijo v rosi, drevesa tiho zašumljajo
v glasove ptic, ki kot ljubezni prve spev done,
oblaki nežni na nebo v slutnji prihite,
in duše, ki so same, pod tabernakljem trepetajo.

V glasove ptic, ki kot ljubezni prve spev done,
rosijo žarki dvom v srce, ki zanj ne vé,
oblaki nežni na nebo v slutnji prihite,
zlatijo svod, ljudi, ki v etru tam trpé.

Rosijo žarki dvom v srce, ki zanj ne vé,
v polja dih kot mavrico lijo,
zlatijo svod, ljudi, ki v etru tam trpe,
bolesti njih v dušo plaho mi pojô.

Fred Ungerb:

Pozno neurje.

(Nadaljevanje.)

Bila sta na grebenu. Samo še nekaj korakov v lahki skali in
stala sta na vrhu. Razvezala sta se z vrvi.

Mokorel je sezuval plezalke in obuval čevlje. Tako je bil pre-
poten in vroč, da se je kar kadilo od njega. Medtem pa je Peter na
grebenu zgradil majhno piramido iz kamenja in vtaknil vanjo listek
s podpisi.

Segla sta si v roke. Bila sta tako globoko ganjena in vesela ne-
nadne rešitve, da nista začetkoma spravila iz sebe niti besede. Brez-
mejno čuvstvo hvaležnosti ju je polnilo. To so trenutki, v katerih
je človek najboljši, dober in preprost kakor otrok. Škoda, da toliko
ljudi teh minut nikdar ne spozna. Zavedala sta se, da sta drug dru-
gemu dolgovala življenje. Prijateljstvo in tovarišstvo se je ta hip za
vse večne čase sklenilo in utrdilo v njima. Duši sta se bili v borbi
očistili — veselje je bilo tako čisto, globoko, ekstatično in neizmer-
no, sreča tako polna in prekipjavajoča, da so pred njo obledele vse
radosti navadnega, brezskrbnega življenja kakor nekaj brezpo-
membnega in neznatnega. Čutila se je navzočnost velike gore, ki je
s svojo mogočnostjo posvetila te minute.

Treba pa je bilo misliti na odhod.

Sneženi metež je divjal čezdalje hujše. Poiskala sta navadno
markirano pot, ki je vedla na tej strani v Globel. Morala sta na
vsak način priti v to koč, ki je bila v gorovju edina vse leto
oskrbovana.

Obula sta se, zavezala nahrbtnik. Oprtal ga je Mokorel. Peter je začel teči naprej po stezi strmo navzdol. Le s trudom je še razbiral markacije. Sneg je pokrival tla čezdalje bolj visoko. Dan se je nagibal.

Pot skozi mehki sveži sneg je oba prijetno ugrela. Telo, ki je bilo še vedno razdraženo in napeto, še ni čutilo nobene utrujenosti. Noge so ju kar same od sebe nesle.

Nekaj časa je bilo še tiho. Ko pa sta prišla na odprto mesto, je pričel naraščati mrzli veter. Sneg je zanašalo postrani. Skoz meglo so spet začeli sijati bliski; s svojo čudno rumenkasto, svetlo lučjo so bili kakor kakšni pogubonosni žarometi.

Elementi so začenjali znova besneti. V presledkih so svetili bliski, gromi so peli kakor orglje, viharji bučali kakor padajoče vode. —

Preko samotnih sneženih goličav so divjale sape kakor divja plav. Vršalo je, pihalo, sikalo in šumelo. Včasih je truščetrov tako narastel, da se je čulo, kot bi se oglašali nekakšni rogovi.

Hitela sta kar sta mogla. Vihar jima je sival sneg v oči, da sta komaj gledala. Noč se je hitro bližala.

Tekla sta drug za drugim.

Pustila sta za seboj pobočje Roga, dosegla vrh Sredca in se začela naglo spuščati po strmi vesini Grede navzdol.

V Škrbini ju je zgrabila strahovita moč viharja. Tulilo je in žvižgalo, da je šlo skozi ušesa in zapiralo diha.

»Presneto dobro medel!« se je oglasil Peter.

Ozrl se je v tovariša. Ta je bil popolnoma zasnežen, tak kakor kakšen snežen mož; skoro ga ni bilo prepoznati.

S Sedla sta drvela kakor za stavbo; na tej strani je bilo snega še več, tako da se je kateri večkrat ustavil, začel počasi gaziti in počivati. Ko sta prišla v gozd, sta začela teči oba hkratu in vstric.

Potem se je Peter odtrgal in pognal naprej. Drvel je kar so ga noge nesle.

V gostem mraku je sredi divjega dira komaj še razločeval drevesna debla, ki so švigala mimo njegovih oči.

Bilo mu je tako vroče, da ga je kar peklo. Vse je lilo od njega. Zaganjal se je, spodletaval v mokrem snegu, koder je sredi teka zadel na globlje mesto in drvel naprej dol.

Neslo ga je samo od sebe in se ni mogel ustaviti.

Na nekem parobku mu je spodrsnilo in usedel se je v sneg. Obrisal si je z rokavom pot s čela in vstal.

»Tukaj pa pazi, da ne boš še ti sédel!« je zavpil tovarišu.

Pa ni dobil odgovora. Okrenil se je. Nikogar ni bilo.

Vse je bilo tiho. Samo sneg je padal. Čulo se je, kako je kapljalo od drevja. Krog in krog sta le bdela noč in tišina.

Nejasni drevesni obrisi so mu migotali pred očmi.

Potem je zaslišal, kako nekaj krog njega gomazi in vrvrja.

Bila je samo njegova razburjena kri. Postalo mu je neznansko vroče.

»Halo, kje pa si?«

Nič se ni ganilo.

»Hej!«

Počakal je trenutek, nato pa zavpil še močnejše! — Od nikoder niti glasu. — Samo od drevja je kapalo. — In sneg je šel.

Črnela so drevesna debela.

Začel je gaziti nazaj gor in šel na levo ob robu gozda.

Vnovič je zaklical, pa spet se ni oglasil nihče.

Postalo ga je groza.

Nekaj časa je stal na mestu in se ni ganil. Še enkrat je zavpil.

Klical je, kar je mogel glasno; gozd pa je molčal kakor prej.

Tišina je bila globoka in nepremična, da je že začenjala prehajati v okamenelost.

Čakal je še dolgo časa v snegu, blodil po gozdu in klical. Začelo ga je zebsti.

Zganil se je in se odločil. Potem pa se odpravil naprej dol.

Zdaj je gazil bolj počasi in od časa do časa zavpil; ker pa se mu ni nihče oglasil, je končno popolnoma umolknil.

Čutil je, kako je tam na desni kipela proti nočnemu nebu silovita Greda. Tam gor se je bil ubil mladi Sor tik pred poroko. Omalhnil je in se ni več živ vrnil k mladi nevesti, ki je poslej začela veneti in hirati. Prinesli so ga v vreči na zasilni nosilnici iz vej, okrašenega s skromnim gorskim cvetjem v dolino.

Noč je postajala čudno svetla in bela.

V zraku so trepetali beli odsevi sveže padlega snega. Drevesa so stala s svojimi črnimi debli in golimi rogovilastimi vejami kakor kakšni strahovi z dolgimi koščenimi rokami.

Korak za korakom je v vsakem ozkem krogu, v katerega je trenotno vstopil, pregal okrog sebe tiho grozo in nemirno zapuščenost nočnega gozda. Pa so se takoj za njim spet zgrnili in objeli nevidni črni strahovi. Noč je bila za njim še gostejša, samota še bolj zapuščena in težka kakor če bi njega sploh ne bilo tam skoz! Gazil je, s svojo navzočnostjo omejeval in ustvarjal ob vsakem naslednjem koraku nov krog plahega življenja, ki se ni prav upalo plati in motiti svinčene nepremičnosti ter okorelosti pretečih mrakov. Šel je kakor bi dajal samemu sebi in molčečemu preplašenemu drevju, ki je obupno in brez glasu stegalo svoje veje v nočno temo, tolažbe in upanja.

Noč je bila globoka in pozna. Snežilo je še vedno.

Smrtna žalost je ležala v temnem zimskem gozdu. Molčala je zelena pesem življenja.

Nenadoma je začul v grapi pod seboj neke čudne ječeče glasove. Tavalii so po samotni globeli. Bili so nenavadni, izgubljeni, kakor z drugega sveta.

V hipu se je spomnil vseh pripovedi o dušah in spominih, o mrličih; o majhnih nekrščenih otročičkih, ki ne morejo najti pokoja in v zimskih nočeh letajo, prezebajo in jokajo po samotah in zapuščenih krajih.

Bil je izmučen. Kri mu je stopila v glavo. Začel se je bati.

Gazil je, gledal naravnost predse v tla ter se ni upal dvigniti oči in se ozreti vstran. V njem je trepetala vroča bojazen, da se ne bi kje v temi med drevjem zasvetile zelenkaste oči, hušknila kraj pota blede senca, se zaslišal čuden krik in se kakorkoli že najavil spomin onega, ki so ga pred davnim časom nesli tod skoz mrtvega, pa zdaj njegova duša ne more najti pokoja in se vsako noč vrača ter roma težki križev pot prav od gori iz stene pa celo do konca gozda.

Spet se je začulo ječanje iz samote. Morda so bile to verne duše, ki blodijo brez miru po divjinah.

Čutil je, kako mu od groze vstajajo lasje.

Ni se zlepa bal, na take stvari pa je verjel prav tako živo kakor domači vodniki in sploh vsi kmetiški ljudje. Prirodni človek doživi večkrat marsikaj čudnega, čemur se mestni smeje, pa navadno le tako dolgo, dokler je na varnem doli v mestu, če pa dobi kdaj priliko, da v takih stvareh pokaže svoj pogum, ga smeh in nevera navadno za vselej mineta. Niso vse stvari tako enostavne in razumljive kot mislimo.

Strah ga je pogнал naprej.

Sneženi metež je spet začel divjati.

Zabučal je vihar.

Petru so pohajale sile.

Noge so mu hotele odpovedati. Vse mišice so trepetale. Bil je na koncu moči.

Kako se je vlekel dalje, sam ni vedel.

— — — — —
Ura za uro je zdrkavala v preteklost.

Snega je bilo že čez kolena.

Nenadoma se je znašel na neki beli planoti.

Nekaj temnega se je odločalo iz motno sijoče beline zametov.

Bila je Globelska koč. Imeli so še luč.

Ta hip je zarjul vihar z neslišano močjo. Sneg je začel mesti tako na gosto, da je za nekaj časa izgubil koč spet izpred oči.

Z zadnjimi silami se je privlekel do praga. Odprl je hišna vrata.

»Dober večer!«

Njegov glas je zvenel tako hrapavo, nenaravno in tuje, da se ga je sam prestrašil.

Bil je tako zasnežen, da ga nihče ni takoj spoznal.

»Ježeš, to ste vi, gospod Ravšar!« je potem prva zavpila oskrbnica in tlesknila z rokama.

»Za božjo sveto voljo, kakšni pa ste!«

»Kar precej se mi boste preoblekli.«

»Miha, kar ti jim boš posodil za čez noč obleko, da se njihova posuši. Jaz vam bom pa skuhalo prav vročega čaja. Ja, tak kje ste pa hodili?«

»Lepo vas prosim, Miha, pojdite z menoj Mokorelu naproti. Najbrž se mu je kaj zgodilo,« je zdaj spregovoril Peter.

»Saj res, gospoda Mokorela ni! Kje ste ga pa pustili?«

»Zgubila sva se v gozdu pod Sedlom. — Klical sem ga in iskal, pa se mi ni oglasil. Da bi se mu kaj ne zgodilo!«

»Tisto se pa kar lahko pomirite. Jaz gospoda Mokorela dobro poznam. Je že tudi v takem metežu prišel s Sedla v Globel. Dol bo že prišel, če bi pa imel iti v hrib v takemle, tisto bi bilo pa kaj drugega. V takem ni mogoče nikamor.«

Odprl je vrata, napravil nekaj korakov iz hiše, pa sta ga vihar in metež takoj segnala nazaj pod streho.

Priroda je ta čas tako besnela, da ni bilo misliti na odhod.

»V takem ni mogoče nikamor, niti sto korakov od hiše po ravnem. Kaj šele v hrib. Pri najboljši volji ni mogoče nikamor. Tudi pomagalo ne bi nič.«

»Grem pa sam še enkrat nazaj!« se je nenadoma ujezil Peter. Začela se je javljati prva posledica prevelike utrujenosti in telesne izčrpanosti.

»Kam boste šli v takem? Ne bodite neumni. Vi se boste lepo preoblekli in šli spat, saj komaj na nogah stojite. Zastražnik Mokorela se pa le pomirite. Lansko leto je bil vso noč zunaj v metežu, ker ni mogel v dolino, pa mu ni bilo nič. Sicer bo pa gotovo še nocoj prišel dol, le verjemite mi, nemara celo samo malo za vami. On se dobro spozna v gozdu, nič se vam ni treba bati!«

Peter se je sesedel na klop v kuhinji. Takoj se je začel tajati sneg na njem in po tleh so se nabirale luže.

Oskrbnik ga je spravil pokonci in peljal v družinsko sobo.

Tako je bil premrl in izčrpan, da se že ni mogel več sam sleči. Oskrbnik je mokro obleko ovil in jo nesel v kuhinjo sušit. Potem je prinesel neke svoje hlače in jopič ter Petru pomagal pri oblačenju. —

Čez nekaj časa se je na mizi pred njim že kadil čaj.

Spil je gorko pijačo in od utrujenosti zaprl oči. Prijetna toplota se mu je razlezla po udih. Sedel je z zaprtimi očmi in nenadoma so mu jele plesati in se porajati pred očmi čudne slike v nenavadnem preobilju in polnosti. Zagledal je vrt cvetočih češenj, v ozadju globoko temno nebo; čudna živo-rumena barva je plesala in utripala v kolobarjih ter kalila jasnost slike. Videl je cvetje; čudne, pisane, ogromne rože so naraščale in se pretvarjale neprestano iz enih v druge. Z neko gotovostjo in zaporednostjo so same od sebe prihajale najbolj apartne in bujne dekoracije. Potem je odprl oči in se odpravil ven. Videl je pa takoj, da ne bo mogel nikamor. V glavi se mu je motalo nekaj takega kakor, da je pustil tovariša na cedilu in da bo on kriv, če ga ne bo več nazaj. Globoko hvaležnost je nenadoma začutil v sebi. Saj ga je vendar Mokorel prav za prav danes rešil, če bi on ne bil preplezal tistega previsa — kaj bi bilo.

Z nenadnim sklepom je spet vstal in šel k vratom.

Bil pa je strašno slab.

»Kam pa greste?« ga je vprašal oskrbnik.

Zadržali so ga in ga na vse načine pregovarjali, da nima prav nobenega smisla tiščati ven v metež, ker ni mogoče nikamor.

Le s silo so ga odvedli od vrat.

Počasi se je pomiril in prišel k sebi.

Čez nekaj časa jim je že pripovedoval, kako sta plezala.

In Peter je znal pripovedovati.

Sedel je pri peči v kuhinji, pil čaj in govoril.

— — — — —
Čas je hitel.

Postalo je pozno.

Tudi pogovoru je jela pohajati snov.

Vsem se je začelo dremati.

Uganili so še to in ono, pogovarjati pa se ni ljubilo več ne temu ne onemu.

Tudi on je začel zehati.

Oskrbnica je nažgala petrolejko za svojo sobo.

»Zdaj bo pa čas. — Kasno je že,« je dejal.

»Če bi prišel Mokorel, me takoj zbudite!«

Nekdo je zunaj otepaval sneg s čevljev.

Bil je domači hlapec.

»Tako mede pa piha, da še ne pomnim takega. Snega je že skoro do pasu!« je dejal, ko je vstopil.

»Kar nehati noče.«

»Če bo tako šlo, ga bo jutri zjutraj do oken.«

»Revež gospod Mokorel v takem. Pa kaj se če, zdajle mu živa duša ni v stanu pomagati.«

»To je še dobro, da gre ves čas navzdol. V hrib ne bi prišel niti sto metrov visoko, pa tudi zgubil bi se koj v tem metežu.«

»A, za njega se ni treba prav nič bati. Lansko leto je prišel ob dveh ponoči, ko je najbolj treskalo in lilo, s takim nahrbtnikom, da bi ga imel jaz po ravnem dovolj nesti pri belem dnevu. Pa je vso pot vriskal in pel,« je pravil oskrbnik.

»Dajte me zbuditi, če pride. Če pa ga ne bo, bomo šli koj, ko se zasvita, v goro, naj bo kakršno hoče. Zdaj pa lahko noč in dobro spite!«

»Lahko noč — pa vi tudi!«

Prižgal je svečo, pogledal kako se suši obleka in odšel po vegetih, nerodnih stopnicah pod streho. Odprl je vrata na skupno ležišče in vstopil. V obraz mu je puhnil težki, zatohli, mrzli zrak, ki so ga pozimi polni prostori, v katerih že dolgo ni bilo človeka in dalj časa niso bili zračeni. Luč si kar ni nič upala goreti. Skozi špranje v lesenih stenah je sunil veter. Ugasnila je.

Čudno dimast in plav je bil plamen, ko jo je spet prižgal. Ozrl se je po medlo razsvetljenem prostoru in pogledal k oknu. Ostrmel je in se ni mogel premakniti od groze. Čutil je, da mu od strahu vstajajo lasje, da ga obliva pot in spreletava po hrbtu mrzla zona. Zastal mu je dih, za trenutek se ustavilo srce. Nepopisna tesnoba, združena z občutkom zoprne gorkote mu je stisnila prsi in ga

zgrabila za grlo, da ni mogel prvi trenutek izdavi iz sebe niti glasu.

Skoz okno je gledal v sobo mrtvaško bled obraz.

V hlevu je tulila živina, spodaj pred hišo je zavijal pes in se besno trgal na verigi, kakor bi se proti komu zaganjal, kokodakale so kokoši, mučen nemir se je polasčal vsega živega.

»Spomin!«

Prijatelja še vedno ni od nikoder.

Kaj vendar ta obraz?

Misel ga je ostro in boleče presunila.

Šele zdaj se mu je iztrgal krik, pa tako nerazumljiv in strašen, tako neznan in hkratu obupno žalosten, kot bi ne prihajal iz njega, marveč bogve odkod.

Človek, ki se hipno prestraši, navadno zavpije takoj ali pa zatre in pritaji v sebi glas strahu popolnoma, ker je v vsakem strahu že tudi nada, da bomo našli pametno in umljivo razlago nenavadnega pojava in zaslombo v realnosti. To se tudi vedno zgodi. Vselej že kar naprej čutimo, da se bo nenavadni pojav dal čisto preprosto razložiti, zato se pridruži majhnemu strahu takoj primes sramu, ki polagoma popolnoma pomiri razburjenost. Zato pa se velik, resničen strah stopnjuje in dobi svoj izraz šele potem, ko razum ne more najti prav nobene opore in odgonetke v realnosti ter se človek zgrozi nad pojavom, ki povsem nasprotuje onim, s katerimi ima njegov razum dan na dan opravka in ki jih zna vse razložiti. Ta strah je zato tako silen, blazen, kar mističen, ker človek, ki ga doživlja, tisti čas preneha zaupati svojim čutom in razumu. Seveda vse to traja silno kratek čas.

Tak strah ga je vrgel iz tira.

Sveča mu je padla iz rok, obrnil se je in ves iz sebe od strahu zdrvel po stopnicah v pritličje.

Spodaj so pritekli skupaj vsi domači.

Krik je bil tako nesmiseln, živalski in tuj, da je vsem, ki so ga čuli, od groze zledenela kri v žilah.

Pobledeli so, ko so videli tega Petra, ki so ga vendar tako dobro poznali, takšnega.

Zamajal se je in se oprijel mize. Ni spravil iz sebe niti besedice. Tresel se je po vsem telesu, pot se je curkoma udiral iz njega, šibila so se mu kolena, vstajali lasje od groze, zbijalo srce kot bi znorelo.

Bil je tako do dna razburjen in iz ravnotežja vržen, kakor če bi slišal kos silovite glasbe strahotnih dimenzij, melodijo krute, barske moči, tako porazno, da pod njo ohromi slehrno človeško čustvovanje.

Zmedeno se je oziral po sobi kakor bi se bil kje zgubil in ujel. Bledlo se mu je nekaj kakor, da se prijatelj še zdaj ni vrnil, da je omagal v snegu, da ga ne bo več, da bo odslej sam. Čudna ganjenost in čustvena razrvanost sta mu zadrgnili grlo in izsilili solze. Zapletal se je v teh mislih, ki so se neprestano gromadile v njem brez vsake zveze, zdaj z usodepolno počasnostjo, zdaj z nenaravno na-

glico, naraščale, se mešale in homotale v strašen kaos, odhajale in se prav tako neprenehoma vračale. Vmes so bili majhni presledki, kakor kratki utripi — čudovito jasni trenutki, v katerih človek z nenavadno ostrino duha skuša prodreti v bistvo stvari, v zadnje globine in višine, pa ne doseže nič drugega kakor to, da se mu zazdi vse kar je okrog njega in v njem, dvomljivo, sumljivo in zagonetno. Kaj ta čudno goreča luč? Ti ljudje, ta prostor? Oni blede obraz na oknu? Kaj je na tem resnice? Mar je vse to samo fantom in prevara? Morda sploh ničesar ni in so ti čudni pojavi in dogodki zunaj nas samo pesniško delo tistega temnega, nerazumljivega, nedognanega v človeški duši, ki se skriva na njenem dnu in neprestano čaka na ugodno priliko, da si izmisli in samo sebi pripoveduje kaj fantastičnega, neverjetnega, skrivnostnega. — Kdo ve kakšne uganke in simboli preže na človeka, kakšna strahovita, pisana in nepristopna brezna se v takih trenutkih odpirajo pod temi predmeti in ljudmi, ki so na pogled tako preprosti in sami ob sebi umljivi?

Misli so se prepletale kakor vitice, predstava je podila predstavo, divji nered in nevezanost sta nazadnje zavtrli slehrno smiselno delo. Čutil je še, kako mu usihajo moči in gine odpor, ki ga je doslej držal pokoncu. Zmeglilo se mu je pred očmi in izgubil je zavest.

Omahnil je in bi bil padel, da ga ni prestregel oskrbnik.

»Kaj pa mu je? — Brž vode!« je ukazal domačim, ki so prikočili.

»Skoči no eden v kuhinjo po korec vode!«

»Micka, zgani se, kaj stojiš, zijalo! — Stopi no, saj vidiš, kakšen je!«

»Senca mu zmočite, pa mu bo takoj odleglo!« je nasvetovala stara mati.

Močili so mu senca, čelo, tilnik in Peter je res za spoznanje odprl oči. Zavedel se pa še ni.

Odnesli so ga v družinsko sobo in ga položili v posteljo. Obležal je v globoki nezavesti, na čelu pa se mu je nabiral gost pot. Bil je bled kakor mrlič.

»Ti revež ti, kakšen je! — Prav gotovo, da je moral nekaj takega videti, drugače bi ne bil tako neznansko zavpil,« se je oglašala dekla.

»Težave pa pot so ga zdelale, ni čuda. Saj je komaj na nogah stal, tak je bil.«

»Pri miru ga pustite zdaj, naj se odpočije! Zjutraj bo gotovo že spet dober.«

Tako je odločil oskrbnik.

Odšli so in ga pustili samega.

Ugibali so pa še precej časa, kaj bi bilo krivo, da je tako zavpil.

Ženske so pospravile v kuhinji, zadnja luč je ugasnila. Vsa kočja je utonila v nočnem spanju. Na utrujeni zemlji pa se je vse dolge nočne ure v temi neslišno nabirala mehka bela plast prvega snega.

— — — — —

V sobo je že svetila negotova bela luč sneženih zametov. Peter se je zbudil in se napravil. Od prejšnjega večera je imel samo še težko glavo. Ko je stopil v kuhinjo, je zagledal na klopi pri ognjišču Mokorela, ki mu je kazal hrbet in nagibal svojo močno, širokoplečo postavo k ognju. Drgnil je premrle prste, tiščal boste noge k peči, kimal s svojo črno, skuštrano glavo in žvižgal.

Moral je čutiti, da ga nekdo gleda od zadaj. Okrenil se je, se udaril po svoji veseli navadi po kolenih in se zasmel.

»Lej ga Petra! — Jaz sem te pa iskal po gozdu. Sem že mislil, da te ne bom več videl!«

»Kdaj si pa prišel?« ga je pozdravil Peter.

»Majhno prej!«

»Samo, da si spet tukaj! Kako je pa že mene imelo zavoljo tebe!«

»Drugič bova pa hodila čisto skupaj. Že vem, kje sva se zgrešila. Takoj, ko sva prišla v gozd, v tisti grapi. Jaz sem jo zamenjal s spodnjo. Samo to se mi čudno zdi, da sem mogel zgubiti tvoje sledove.«

»Ni čuda, saj sva drvela oba hkratu, vsak na svojo pest.«

»Zdajle sem hotel iti nazaj gor, če bi te še ne bilo.«

»Ali si že zajtrkoval?«

»Saj sem šele vstal.«

»Toliko bova počakala, da se moja obleka malo posuši, saj je trda kakor rog. Tvoja je že suha.«

Oskrbnik je bil Mokorela bolj vesel kot ne vem koga. Navili so gramofon in njegov glas je prešerno donel po prijetno topli sobi. Zunaj ni več snežilo. Zrak je bil hladen in čist.

— — — — —
Po kosilu sta odrinila. Bolj ko sta prihajala iz doline ven, manj je bilo snega. Prišla sta prav zadnji čas še na večerni vlak. O mraku sta bila že v mestu.

— — — — —
Drugo jutro sta sedela v šolski klopi prav tako potrpežljivo kakor drugi.

Nista bila nič bolj zaspana in prehlajena, ter nič manj pripravljena kot oni.

Le včasih med uro sta se spogledala in nasmehnila.

Vesela sta bila samih sebe in drug drugega.

Dan je bil čist in jasen. Skoz okno so se videli vse dopoldne sveže zasneženi vrhovi.

— — — — —
Ko sta prišla spomladi po tistem dogodku prvič v gore, sta zvedela, da so teden dni po njunem odhodu dobili starega Primoža, tistega, ki je ostajal vsako zimo v Komoli in ni šel v dolino, v nje-

govi koči mrtvega. Moral je ležati vsaj nekaj dni, ker je že dehnal,
ko so ga našli.

Oskrbnik je gledal Petra.

Ta je zamahnil z roko.

Mokorel se jima je čudil.

Konec.

Dana:

Jo, bratje in sestre!

Sivi oblaki čez nočno nebo,
iz sivih oblakov rosi, rosi
in kapljica vsaka boli, boli
In s kapljico vsako je bolj bolno.

Mordá je v mrak kdo lučko prižgal,
mordá na grobu pomolil kdo;
zdaj pa v dežju lučka bori
in v smrtnem boju se pne v nebo.

Kako je vam, nekdanjim, nocoj?
Skoz zemlje odejo vam voda polzi
in v hišice tesne utira si pot.
Jo, bratje in sestre, vas li ne mrazi?

Jo, bratje in sestre pod črno zemljo,
kako je v vaših domovih?
V molitev še sklepale mrtve roke,
li čujete kaplje, kako bijo?
Jo, bratje in sestre, vam ni težko?

Dana:

Iz daljnih dalj.

Iz daljnih dalj,
kjer je nebo vse sinje,
kjer so kot pesem na pomlad noči,
zavel je di. h.
Kot drhtenje je šlo čez zasajena polja,
kot nemir v te strmeče oči.

Iz daljnih dalj
čakajo rož in sanj in solnca
sedaj te strmeče oči.

S. K.:

Tiha lirika.

Kako otožno pojo svireli
odkar so mi tebe vzeli!

Vse je monotono in brezizrazno.
Moje srce je prazno, prazno.

Tvoja žalost je do mene segla.
Tvoja žalost je v srce mi legla.

Ah, na dno srca!
tam je tiho, kot da ni Boga.

Cene Kranjc:

Za svetim Tilmom.

Hladen poletni večer. Zrela pšenica na polju. Cesta skozi polje, bela, iz gozda v gozd. Znamenji ob cesti, prvo močno, iz kamna, drugo šibek les. Lipa ob cesti, vsa tiha kot molitev. Postolke nad lipo in cesto in poljem. Lastovke pod postolkami, skobci, mirni in mogočni, visoko nad njimi. Žabe v mlakah za travniki, na travnikih pastirji, okoli pastirjev pisana živina. Vozovi, široki in visoki po travnatih potih od vseh strani. Pokanje bičev okrog vozov in hrzanje konj in ukanje hlapcev. Smeh žanjic po njivah med dolgimi vrstami snopov in beli jerbasi na glavah tu pa tam. Kozolci kot ogromne kopice v dolgih žarkih zadnjega solnca. Klicanje jerebic iz zelene detelje in čebljanje prepelic v krompirju. Vrabci v mejah, drobni, urni. Komaj slišni veter v jagnjedih, jagneda skoraj do neba, čistega kot oko.

Zakaj nisem ostal pri vas, njive pod Repnjami in gozdovi okrog njiv daleč na vse strani, do Šmarne gore na desni, do Vodice in še dalje na levi in do vrha Rašice, kjer solnce vzhaja in tja do razvalin smleškega gradu, kjer v slovo poljublja trdi kamen? Da bi se odkrival pred znamenji ob cesti, ki bi peljala tja daleč, do Ljubljane in potem bogve kam še naprej! Da bi slišal vsak večer pesem pastirjev in pokal z bičem za vozovi, polnimi težke pšenice in se smejal žanjicam z belimi predpasniki in s pisanimi rutami in sledil urnim lastovkam v silnih vijugah in gledal postolke, ki trepetajo nad strnišči in klical z jerebicami in oponašal prepelice in plašil vrabce v jelševih mejah! Da bi skladal pšenico v kozolec in štel snope za nasade! Da bi v gorkem vetru pozabil, da sem truden in bi stopil na konec kozolca — tako lepo na griču stoji! — in zaukal, da bi mi odzdravili od vseh strani, iz Polja, Bukovice, Utika —

Zakaj nisem ostal doma?

Pa se mi je zazdelo, da sva šla v hrib, oba, Francka in jaz.

»V repenjskem hribu je takole na večer čudovito lepo, takrat ko se poslavlja solnce od polja. Takrat se vse smeje. Še borovci, ki so tako trdi, se smejejo in smreke se smejejo, ki so tako visoke in jelke z njimi in molčeči hrasti se smejejo z mladimi kostanji in mehki mah se smeje in rdeče rsje se smeje in suho listje se smeje in bukve in gabri se smejejo. Ej, smeje se, Francka!«

»V tehle jarkih, poglej, — vojaki so jih skopali med vojno — smo se nekdaj lovili, vsi otroci iz vse vasi. Ob nedeljah popoldne — vse popoldne do večera, dokler ni pri svetem Tilnu zazvonilo. Nato smo posedli po mahu in se menili o bogve čem. Joj! Kako mladi smo bili takrat, Francka! Vse smo si povedali takrat in ko smo vstali, smo se pozdravili, ne vem že, kako, nato smo stekli domov kar čez praprot in jarke, vse čez. Zakaj si žalostna, Francka? Povej mi, kako ti je!«

»Tukaj so bile najprej zrele borovnice. Drugod so komaj odcvetele. Hodili smo gledat, kako zore. Potem smo jih hodili nabirat, pa smo gledali v Ljubljano in na Šmarno goro in se pogovarjali o čudovitih rečeh. — Po tistemle bregu rastejo najlepše gobe. Po gobe smo hodili že pred solncem. — Tvoja žalost me boli, Francka!«

»V to trnje smo hodili po maline. Zarili smo se vanj, da večkrat nismo mogli nazaj. — V ta jarek pridejo pozimi srne. Ne vem, zakaj imam srne tako rad. — V tistihle skalah imajo vsako leto lisice mlade. — Na tistemle borovcu sem prvič videl divjega petelina. Kaj ti je, Francka?«

»Noči se. Pri svetem Tilnu bo kmalu zazvonilo avemarijo. Ali greva zvonit, Francka? Včasih smo tudi zvonit hodili k svetemu Tilnu!«

»V tistemle jarku se je med vojno ustrelil fant. Nekdo je zarezal velik križ v smreko, pod katero so ga našli. Ne vem, zakaj. Tudi tega ni nihče vedel, zakaj se je ustrelil. Otroci smo se bali tega kraja. Večkrat smo hodili gledat križ, tudi potem še ko ga je smola že skoraj zalila. Francka —«

»Dober večer,« me je ogovoril cerkovnik.

Pogledal sem ga zmedeno, kot da sem se zbudil iz sanj —
V Repnjah je tulil pes.

Jože Kastelic:

Jesen.

Jaz vem, da je jesen pri nas,
da je med vrati naših hiš obstal popotnik: čas,
da dolge kakor večnost so otožne ure dni,
da žalostne ko daljna pesem temne so noči:

Pri mizi mati leze v dve gube,
med prsti drobne jagode ji kot solze polze.
Na oknu umira droben cvet.
Ugasnil dan je, ves temen je svet.

Iztok:

Žalostna.

Nagim drevesom v aleji je veter jesenski
onemoglo pesem mrtvaško zapel.
Nad temno goro je odprl kos neba svoje
kričeče rane in bo menda izkrvavel.

Vse ure so bolne. V njih z grozo poslušam
odnekod strastno se bližajoče korake koščene.
Vame zavel je ledeni dih in v moji mladi
duši roža samotna vene, vene...

S. K.:

Gobavec.

Slišal sem glas najmlajšega:
»V meni je vse oteklo.
Le še jutranji vetrovi
ležejo na hrbet,
ki so ga nekoč pokrivali kraljičini plašči.
Le še zarja in tegoba sta v meni,
v gnilem telesu,
v vsaki bolni mreni.

Drevesa na obzorju
nosijo blede nebo,
bledo kot kamenito korito.
V meni je tiho in tesno
in žejen sem vsega.
Na gnili mreni mojega srca
žalostne pesmi nekdo igra.«

Kmetov Joža:

Pohojena cvetka.

Rada bi pokleknila pred prestol Gospodov,
povedala njemu ne svetu
o mojem pohojenem cvetu
dolgo, joj, dolgo povest...

Lučko prinesla na oltar bi mu belo,
upov polne mladosti zaveso srebrno
si trudno odstrla,
joj, potem pa mlada, joj, mlada umrla...

Rada bi poklenila pred prestol Gospodov
povedala njemu ne svetu
o mojem utrganem cvetu
težko, joj, težko povest...

Kmetov Joža:

Polnočnica.

Vstal sem, ogrnil suknjo in stopil k oknu. V prsih me je nekaj čudno zabolelo. Nisem še bil zdrav. Šibile so se mi noge in nekam trudno sem tipal z rokami po sobi. Oči so mi legle skupaj in zdelo se mi je, da me je lahko pobožal hladen jesenski veter.

Odstrl sem zaveso in zrl skozi okno.

Polje pod vasjo je ležalo mirno.

Tam iz dalje, daleč od krakovskih host, se je vila cesta, dolga, da je ni bilo konca. Meja ob cesti je bila ponekod pretrgana, ponekod gosto zaraščena, da nisem mogel razločevati brzojavnih drog, ki so kipeli kakor suhe veje v nebo.

Na vasi je počivala samota. Mesec še ni prišel izza Gorjancev. Le mehko odražanje luči, ki so gorele na sveti večer Jezuščku v čast, se je razlivalo skozi rosne šipe v božično noč. Zvezde na nebu so drhtele kakor blede lučke, tam daleč na kraju neskončnosti.

Pri fari so pritrkavali. Lahni akordi so se trgali kakor iz sive pozabe in se izgubljali v tihi noči...

»Božični zvonovi pojo,« mi je povedala mama in mi vzela vso lepoto, ko je stopila v sobo.

Bila je lepa, tako lepa. Kakor pesem, ki jo poje dekle, ki še ni okusilo sadu spoznanja. Na ustnih ji je igral nasmeh in ljubezen je dihala iz njenih besed. Stopila je bliže in mi pogledala naravnost v oči. —

»Ti si še bolan. Tvoje oči so globoke in besede tvoje so trudne!«

»Mama, poglej, kako mirno počiva polje nočoj. Sveta noč je. Glej cesto, kako se vije, kakor srebrni pas; glej borove hoste, kako se krčijo v tistem molku...!«

»Bolan si, tvoje misli so bolne...!«

»Mama, čuješ, kako lepo pojo zvonovi. Kako mehki so akordi, kako lepa je pesem svete noči...!«

»Polnočnica bo, Jože! In ti si tako hrepenel, pa ne moreš. Sama pojdem, joj, sama, nočoj o polnoči, ko bo prišel sam Jezušček na zemljo... Ali čuješ, kako lepo vabijo božični zvonovi.«

»Mama, pesem umira! Čuj, pesem umira!«

Objela me je in me nalahno poljubila. Globoko iz duše ji je zavelo nekaj sladkega, nekaj mehkega. Stopila je k jaslicam, si zakrila obraz in jokala...

Stene so se mi zdele takrat tako težke, in zavesa na oknu so bile rdeče, kakor nikoli prej. Lučka, ki je drhtela na mizi, se mi je zdela tako težka, da me je bolelo.

Vstala je in me pogledala. Bala se je za me.

»Mama, pa bi tako rad...!«

Nič ni dejala.

Odšla je, kakor odhaja mati od smrtne postelje svojega otroka, ki ga tako ljubi, neizmerno ljubi...

Jaz pa sem bil truden in sem omahnil v postelji.

Božični zvonovi so peli svojo pesem naprej. Tako lepo so peli, kakor še nikoli. Noč je bila lepa, tako lepa in mirna. Zvezde so se blestele, kakor jutranja rosa na cvetkah in mesec se je dvignil visoko nad krakovsko hosto izza Gorjancev. Veter se je igral pred hišo med golimi vejami kostanja.

Tiho, kakor težka bolest iz daljnih dni, je prišel po prstih k meni sen, me objel in me lahno poljubil.

Dekleta in fantje so prišli sejat lešnike. Mladi fantje in dekleta. Sipali so, kakor je pri nas navada, kar po tleh in se smejali. Potem so zapeli pesem, ono lepo božično pesem, ki jo pri nas fantje tako radi pojo.

V polsnu sem slišal še zadnje verze:

»Detece Božje, kakor roža lepo Si,
kakor roža lepo Si...«

Sestra me je zbudila, ko so fantje odšli. Pomagala mi je iz postelje in sva pobirala. Povedala mi je, da bo šla z mamo k polnočnici. Potem je odšla in ostal sem spet sam. Težko mi je bilo. Lešniki so bili pri meni. Samega so me pustili, joj, samega na sveti večer.

Stopila je v sobo mama.

»Božični zvonovi pojo! Tam daleč drhtijo zvezde. Dekleta in fantje so prišli lešnike sejati, pa si spal. Ono lepo božično pesem so peli. Ono, ki sem ti jo tolikokrat pela:

»Detece Božje, kakor roža lepo Si,
kakor roža lepo Si...«

»Kajne, da bom šel k polnočnici, mama?«

Obraz se ji je zresnil, čelo so objele gube, in lica, na katerih je počival sladki nasmeh, so poljubile trudne solze. Beseda se ji je odtrgala nekje globoko v duši in spet umrla tam daleč v podzvesti.

Sestra je prišla in mi povedala vsa vesela: »Pojdeva, z mamo pojdeva k polnočnici!«

In potem sta odšli obe.

Nekaj me je zgrabilo v duši in zahotelo se mi je, da bi zajokal. Čutil sem, da me boli glava, da me tišči v prsih, pa nisem povedal.

Omahnil sem na posteljo in se nisem vse do jutra več zbudil. Sanjal sem, o polnočnici, o lepih zlatih lešnikih in orehih, o Jezušku v jaslicah, o smrti...

Sanjalo se mi je, da sem šel s sestro in mamo k polnočnici.

Jaz težko, sestra polna tihega veselja, mati žalostna. Cesta je

bila živa. S svetilkami, v črni procesiji, kakor za pogrebom, so šli moški in ženske, fantje in dekleta, otroci in starčki. K polnočnici. Pod nogami je škripalo in v kožuhe zaviti starčki so pokaljevali. Sestra je kazala lučke, ki so bile nanizane ob cesti, jaz pa sem iskal ono lepo zvezdo, ki se prikaže samo takrat, kadar stopi Bog na zemljo. V prsih me je tiščalo, pa nisem povedal. Ko smo prišli mimo pokopališča, sem se spomnil:

Mama mi je pravila, kdor se na sveti večer opolnoči spomni na smrt, tisti bo tisto leto umrl. Stopili smo hitreje. Božični zvonovi so tako lepo peli, da se mi je zdelo, da mi bo kmalu odleglo. Pred vhodom v cerkev je visela velika svetilka, prikovana na zidu. Medla svetloba se je razlivala na vse strani. Črne sence križev so se odražale kakor duhovi v polnočnih urah. Zagledal sem se v svetilko in s strahom pokazal:

»Lojska, glej, sova čepi tam gori!«

Sestra pa ni pogledala ne na levo ne na desno, ampak samo silila naprej za mamo. Zgubil sem se in ostal sam pred vrati. S široko odprtimi očmi sem gledal v svetilko, kakor okamenel.

— — — Smrt je čepela nad vhodom za svetilko. Mirno je zrla predse in molčala. V rokah je držala veliko črno knjigo. Obračala je list za listom in pisala...

Med zadnjimi je še prišepala stara ženica, v dveh gubah, grda. Mrmrala je. Menda je molila.

Smrt je nakremžila obraz, se hinavsko nasmehnila in zapisala, ker je morala.

Stopila je mimo družina. Oče in mati z otrokoma. Eden je bil že fant. Na obrazih jim je igral nasmeh. Smrt je pordela in zapisala v veliko črno knjigo mater.

Fant in dekle sta stopila mimo. Rada sta se imela. Dekle je bilo veselo, fant je bil bled in truden. Student je bil...

Smrt je plosknila z obema rokama in zapisala ime fanta.

Zadnji par je stopil čez prag. Smrt se je nasmejala, zaprla knjigo in se zamislila. In je štela. Preveliko je bilo število. Štela je še enkrat in se ni zmotila...

Božični zvonovi so utihnili.

Smrt je stopila dol in se mi približala. Prijela me je za roko, me poljubila na čelo in mi zašepetala nekaj težkega. Zbolelo me je.

Strah me je bilo. Zaklical sem in se zbudil.

Pri postelji je stala mama in me držala za roko. Zunaj je bil dan. Truden sem bil in na duši je ležala težka boleost, kakor mrzel kamen — — —

Božični zvonovi so že davno umrli...

Krajnov:

Odhodnica.

In ko mi počí struna na loku iskanj,
legel bom v senco hladnega neba,
vtisnilo v čelo se bo strmenje gora
in brez strune bom pel.

Videl sem ptiča, ki z molkom je gostolel
in se v žarenju pokojnih oči ni bal
krika, ki v molku jeklenem ječi,
v zlati svetlobi je korakal pav.

Počí struna! Počí! Naj zadnji spev izpové
revščino srca in brnenje vroče krvi,
naj pesem iz vseh pristanov doni
mi v ušesa, sledil bom usodi molče.

In ko mi počí struna na loku iskanj,
legel v senco bom hladnega neba,
naj me objame tok silnih vodá
in odnese v paradiž trepetanj.

Krajnov:

Pota v mesečini.

Rad hodim v mesečini — jasna pota mi ljubav rose,
bela se vijo — zaidem v senco, zopet nova se zasveti,
korake štejem, bela pota mi v oči sijo, trepeti
vej mi takt dajo, sem potnik, ki ne ve kam gre.

Rad hodim v mesečini, ona ljubi me in hodi z mano,
imava skrivna pota — kot vode se ceste
prelivajo in druga drugi kaj lepega pove
in druga drugi skriva tajno rano.

Se ceste stikajo, iščejo se med seboj,
bežijo vstran in vse noči
mi cesta bela v očeh živi,
ko, dekle, sem miru iskal s teboj.

Se ceste zlivajo, že vse so mi neznane,
bežim iz ene v drugo, se mi umikajo,
kot vode tihe se v mesečini stikajo,
se, dekle, še spominjaš poti rane?

Kmetov Joža:

Večer na planini.

Nočoj sem sam, in misli daljne,
kakor tiha bol, so z mano v mraku...

V plamenih rdečih ognji trepetajo.
Bele ovce, kakor cvetke bele,
z mano v mraku se igrajo.

Ovce bele v sive staje so se skrile,
moje pesmi so se v daljo bolne zile...

In sam sem, kakor cvetka bolna,
v tihega večera mraku;
iščem daleč, daleč čez planine
tiho, tiho dni mladosti, dni davnine...

Kmetov Joža:

In ti povedala mi nisi . . .

In ti povedala mi nisi
ko pri astrah sva sedela,
da so misli tvoje daljne,
da so pesmi tvoje daljne.

Dekle, saj vem, joj, vem,
da plamen bel ti ugasnil je v očeh,
da tiho, tiho v dušo trudna,
daljna zrla je bolest...

In ti povedala mi nisi,
da so mimo pesmi moje šle,
da so mimo misli moje šle...

Dekle, saj vem, joj, vem,
da so ti cvet mladosti zlate
vzele misli prebogate...

Miroslav Ravbar:

Imena iz dveh koncev Evrope.

Nadaljevati ne smem, preden ne popravim napak, ki so se pomotoma vrinile. Blagohotni čitatelj naj vzame pero v roke in popravlja, če se mu ljubi šteti vrste: 52, 15 Arturja, 17 junake, 20 Romana o roži, 41 moderen, 48 Gargantue, 53, 7 Ronsard, 13 Cina, 15 Anromaque, Britannicus, 33 Rostandovi, 40 Montesquieu, 41 Arouet, 43 nous, 54, 9 l'esprit, 15 Emila, 16 poguben, 27 pomen. V tej.

II.

Prehod. Med Revolucijo, Cesarstvom in še malo pozneje se je slovstvo skoro posušilo, ko v letih 1914—18, ko je norela Evropa.

Klasicizem je životaril še dalje, razpaslo se je epigonstvo v tretjem kolenu, a čutilo se je tudi že novo gibanje. Lebrun poje ode, Delavigne drame, liberalec Béranger satire na Burbonce. Prozo pišejo Constant, Sénancour in Nodier. Zadnjega omenjam le iz rodoljublja, bil je urednik uradnega ilirskega lista in spisal dva romana iz slovenskih dežel. Ti možje so otroci 18. veka. Na prehodu k romantiki stojita ga. Staël in Chateaubriand.

Mme de Staël, ki je hotela omrežiti Napoleona in ki je dala Fichteju 15 minut časa, da ji razloži teorijo o jazu in ne-jazu, je napisala poleg dveh slabih romanov knjigo »O Nemčiji«. Pokazala je Francozom nemškega duha, zlasti Goetheja in romantične filozofe. Nemčija je postala romantikom dežela sanj in skrivnosti. René de Chateaubriand, 1768—1848, Bretonec iz Saint Maloja, je začel fr. romantiko. Dolgo ni našel miru, zatekel se je h katolicizmu, a je še vedno trpel. Ni čudno, če je toliko popotoval. Amerika, Palestina, Grčija. Umetnik je sijajen, ustvaril je fr. eksotični, umetniški roman: »Atala«, zgodba indijske ljubezni od Meschacébéja — Mississippija. (Spomini »Mémoires d'Outre-tombe«, apologija krščanstva »Le génie du christianisme«.)

Romantizem je napovedal v 20 ih letih boj psevdoklasicizmu in v 30 ih letih zmagal. Leta 1830, ko so uprizorili Hugojevo dramo »Hernani«, sta se spogledala dva svetova. Zmagali so mladi. V 20. stoletju pišejo lit. šole manifeste. Romantični manifest je zložil Hugo v predgovoru h »Cromwellu« 1827. Romantika poudarja individualnost, osebnost, ki je bila dozda (razen dobe renesanse) tlačena; mej ne pozna; včasih se vda misticizmu; obrača se v Anglijo, Španijo in Nemčijo, zato se je drži očitek, da je »ne-francoska«.

Lamartine je spesnil prvo romantično zbirko. Vzbudila je viharno navdušenje. »Méditations«. Pesnik išče sreče, najde jo v naravi, ki mu govori o Bogu. Zbirka ni originalna, a kaže umetnika. Največji romantik je Victor Hugo 1802—85. Če je moja sodba o klasikih* subjektivna, »nemška«, o Hugoju ni. Hugo ni globok pesnik, dasi je barvit in virtuozen. Pel je o domoljubju, ljubezni do narave in življenja, o ponižanih in razžaljenih in o — napredku. Ko Kochanowski je tožil za umrlo hčerko. Njegov genij je v epiki: dogodki, ki jih oblikuje, res zažive, »La Légende des Siècles«. Obudil je Pariz 15. stoletja: »Notre Dame de Paris«. Tu nastopajo sholarji, roparske tolpe in »Egipčanka« Esmeralda, vse pestro srednjeveško življenje. Tretji je mislec Vigny. Njegova filozofija je stoični pesimizem. Genij, ki je nad drugimi, je obsojen v samoto in trpljenje. Na vprašanja vesoljstva ne ve odgovora, trpi in molči, upa, da ne bo vedno tako. Musset, »l'enfant terrible du romantisme«, je strasten, užival je življenje in si uničil zdravje. Drugim je nasvetoval strup, a sam je smrti čakal. Njegova poezija je bolesta izpoved, strahoten krik trpe-

* Glej o klasicizmu LZ 1927, 572—3.

čega človeka: grandeur et servitude d'une âme. Zadnja dva sta napisala najboljši rom. drami, svoja duševna profila: »Chatterton« in »Lorenzaccio«. Mussetova ljubica George Sand je pisarila sentimentalne romane, njen slog naziva Nietzsche »Tapetenstil«.

Od romantike do realizma. Romantika se je bolj in bolj oddaljevala od življenja in plavala v idealistične sfere. Zato se je oglasila reakcija, nekak realizem. Začela se je s sovražnikoma romantike Stendhalom in Mériméejem. Tržaški konzul Henri Beyle ni maral svojega imena in se skril za psevdonim Stendhal 1783—1842. V njegovih časih ga ni nihče upošteval, rekel je, da bo slaven okrog l. 1930. Zgodilo se je. »Rdeči in črni« 1831 je roman dvojne ljubezni Juliena Sorela. Podrobna analiza značajev, jasen, precizen in kruto mrzel stil, prodirna psihologija. (»Chartreuse de Parme.«) Prosper Mérimée 1803—70 je znan Jugoslovanom kot plagiator srbskih narodnih pesmi. Pisal je zanimive novele iz Španije, Korzike in fr. zgodovine — zbirke anekdot. Snov je zajel iz resničnosti, arhivov in kronik. Nič se ni izmislil, nič dodal, le izbiral in urejeval je. Junaki so silni, maščevalni in strastni, ko zveri. Bil je visok uradnik, salon mu ni ugajal, zato je bežal v eksotičnost. (»Carmen«, »Colomba«, »Šentjernejska noč.«) Honoré de Balzac 1799—1850. Revež je bil vse življenje, zaslužil je 100.000 frankov na leto, a ni izhajal, živeti je moral razkošno. V 19 letih je spisal skladanico knjig — 40.000 strani. 96 romanov je uvrstil v »Comédie humaine«. Deli se v romane iz zasebnega, provincialnega, pariškega, političnega, vojaškega in kmetškega življenja. »Avec Shakespeare, Balzac est le plus grand magasin de documents que nous ayons sur la nature humaine« (Taine). Njegovi junaki so pohlepni, gore od častihlepija, nikdar nimajo dovolj, vsi so osvojevavci, anarhisti in tirani, vsi imajo napoleonski temperament. Balzacovi junaki si hočejo svet osvojiti, Dostojevskega junaki ga hočejo premagati, Dickensovi so ž njim zadovoljni (Zweig). Predrealist je tudi avtor flamske biblije, Charles de Coster (Ulenšpigel).

Realizem. Nasproti pretiranemu romantičnemu subjektivizmu in poudarjanju osebnosti postavlja ta smer objektivizem in neosebnost umetnika. Realizem hoče biti znanstven, stvaren, neodvisen od morale in vere. Začne se takoj za Balzacom pod vplivom pozitivistične in materialistične filozofije. Nanj so vplivali tudi gospodarski in socialni momenti. Za sabo je imel kritiko (Taine in Sainte — Beuve). Gustave Flaubert 1821—80 je bil natančen. Za roman iz antične Kartagine je prebral kopo arheoloških in zgodovinskih del in potoval v Tunis (»Salammbô«). Glavno delo, »Gospa Bovaryjeva«, mu je nakopalo pravdo »radi nemožnosti«. Junakinja je strastna, sentimentalna ženska, ki se zastrupi. Zraven nje stoji lekarnar Homais, klasični materialist Littréjevega kova. Croissetskemu samotariu je življenje tragedija neumnosti. Brata Goncourt sta tudi pisala »znanstvene« romane.

Naturalizem. Vedni razvoj označuje življenje. Iz realizma se

je pod vplivom Taina in filozofov tretje in četrte vrste izcimil naturalizem (dednost, milje). Glavni zastopnik Émile Zola 1840—1902 je označil svoj »eksperimentalni« roman za »nature vue à travers un tempérament«. Ciklus »Les Rougon-Macquart« je »histoire naturelle et sociale d'une famille sous le second empire«. Bil je prvovrsten pripovednik, škoda, da je tako plitev. Z beležnico je preletel vse borze, trgovske zbornice in uredništva, si nabiral dejstev in modelov. Zgrabil je pereče dnevno vprašanje, ga zavil in dal obdelovati dvema junakoma na 300 straneh. Da bi knjiga le preveč ne narasla, je privlekel na naslednjih 100 straneh zgodbo do konca. In roman je zaromal po Evropi v 100.000 komadih. Sedaj se je usedla na njegove romane debela plast prahu, materializem sodobnemu človeku ne prija več. Učenec njegov Maupassant 1850—93 je pisal novele in romane. V začetku je bil naturalist tudi poznejši benediktinec Huysmans, ki je nadaljeval v impresionizmu. (Là bas — La Cathédrale.) Dauduet bržkone ne spada sem. Tip duhovitega in gracioznega Francoza »Tartarin«, »Pisma iz mojega mlina).

Parnasse. L'art pour l'art. Vzporedno z realizmom v prozi je korakala reakcija na romantično egocentričnost v vezani besedi. Parnassiens so se zbrali okrog Leconte de Lisle-a, odobrili Gautier-jevo parolo l'art pour l'art, se navduševali za lepoto, plastiko v besedi in se izgubljali v slikanju in formi. Kot oboževalci lepote so ustvarili prelestne stvari. Gautier: »Émaux et Camées«, Španec Hérédia je avtor slavne zbirke sonetov »Trophées«. Vsak sonet je impresija in misel. Zanj se posebno navdušuje srbski estetik Bogdan Popović. Iz vrst parnaških je izšel tudi kristalno-čisti Sully Prudhomme, ki stoji sicer izven šol.

Simbolizem. Vedna reakcija označuje življenje. Za opisovanjem prirode, džungel, morja in školjk se dvigne simbolizem. Zopet poudari osebnost, torej je v tem romantičen, poživljenje romantike. Pokazal je, da je globoko bistvo poezije odkrivanje človekovega notranjega življenja, ne slikanje zunanjega sveta. Simbolizmu so — ko romantizmu — očitali »nefrancoskost«. Morda se je zato tako naglo razširil po Evropi. Simbolizem se je oprl na Baudelaire-ja. Charles Baudelaire 1821—67 je veljal za blaznega in nernavnega dandyja. Izkričal je v bolestinah in nervoznih pesmih svoje življenje, ni se bal hinavcev in lažimorale. »Cvetke zla« (»Les fleurs du mal«) bodo sveže, dokler bo človek doživljal tragedije. Vodnik simbolizma je bil Verlaine 1844—96, človek, ki ni vzdržal malenkostnega življenja in se vdal alkoholu in halucinacijam. Višek je dosegel v religiozno-mističnih izpovedih (»Sagesse«). Teorijo simbolizma je razvil Mallarmé 1842—98. Velik umetnik, včasih nerazumljiv (»Favново popoldne«), samo cingljanje in godba. Rimbaud 1854—91, clown in abesinski trgovec, je bil nestalna, skitalska narava, morda bolj genijalen ko Verlaine. Izumil je čudaške barve samoglasnikov: a črn, e bel, i rdeč, o zelen, u moder. Drugi simbolisti so: Laforgue, ki poleg

Corbière-a, grofa Lautréamontskega in Rimbaud-ja vpliva zlasti na kubiste; Verhaeren — pevec hvalnic življenju in zbornih simfonij (Whitman); gentski patricij in mislec Maeterlinck; avtor »Mrtvega mesta« Rodenbach; Guérin, čigar življenje je bilo boj za Boga, Romunka Noailles, strastna ženska narava, silna umetnica; Régnier in Bretonca Le Goffic in Anatole le Braz.

Simbolizem in naturalizem sta bili zadnji smeri 19. stoletja.

V 20. stoletju šole razpadejo, vse se namah zmeša in prekriža. Pregled je silno težak. Tu imamo pristaše tradicije, tam so iskalci novih cest. Tradicije se drže po abecedi: Barrès, Bazin, Bordeaux, Bourget, Colette, L. Daudet, Farrère, Gourmont, Loti, Louys, Margueritte, Prévost, Rod, Rosnv. Drže se tradicije v oblikovanju, po idejah spada kdo tudi dalje. Življenje podajajo ali realistično ali impresionistično. Povečini spadajo takoj na začetek današnjega stoletja. Osamljen stoji kritik in prozaik Anatole France 1844—1924. Po formi je klasik, radi svojega »klasicističnega« skepticizma je nesodoben. Podoben je kakemu Voltaire-ju. Ko pri slednjem moramo tudi pri njem poudariti slog in umetnostno višino («Kuhinji pri kraljici Gosji Nožici», »Thaïs»).

Dvajseto stoletje. Iskalci novih potov so pretrgali vezi s preteklostjo in se okrenili drugam. Obzorja so se jim razmaknila, zapustili so lagodnost, komodnost in samovšečnost francoskega malomeščana, ki misli, da je ves svet okrog domačega zvonika in da enostran ni nič. »Esprit gaulois« jim ni glavna sestavina francoskega duha, vedo, da je to le polovica, zanikajo ga ne — kakor jim očitajo nasprotniki, ker vedo, da bi s tem zanikali sebe. To so Gide, Rolland, Claudel, Péguy in filozof Bergson. Ta umetnost 20. veka je že skoraj evropska, ne več strogo francoska, vendar še vedno, francoska, le drugače ko dozdej. Zato se ne čudimo, če niso našli odziva pri vrstnikih iste starosti, ki so prisegli na tradicijo. Navdušila se je zanje mladina, zbrali so se okrog »Nouvelle Revue Française«. André Gide 1869 je analitik, borben in strasten bogoiskatelj, močno soroden Dostojevskemu. Usojeno mu je, da ne bo nikdar popularen: preglobok je, njegove misli niso za povprečneža. Romain Rolland 1866 je posvetil veliki roman o glasbeniku-Nemcu »vsem svobodnim dušam — vseh narodov, ki trpe, se bore in bodo zmagale« («Jean Christophe»). Rolland je bil bolj globok človek ko velik oblikovavec. Dramatik Claudel 1868 je katolik in diplomat, ki je videl že ves svet, zato ne more biti ozkosrčen. Njegovi junaki so poosebljene npravstvene in religiozne ideje. Proust 1873—1922 je poleg Joycea največji sodobni evropski pisatelj. Psihološko-analitični roman »Iskanje izgubljenega časa« obsega nekaj tisoč strani. Valéry 1871 je čustveno-razumski pesnik, pri katerem ima vsaka beseda preračunjeno mesto.

Okoli teh petih se da razvrstiti vsa sodobna, upoštevanja vredna literatura, kjer se vale struje in se gomilijo ena na drugo.

Morand je svetovljan, epik evropskih noči, velemeščanstva in

bede. Kino v literaturi. Kozmopolit Larband goji kubistično prozo in whitmansko poezijo. Mac Orlan, Giraudoux in Benoît pišejo avanture. Mauriac, pri katerem se borita meso in razum, in Bernanos sta katolika. Čudovito nasprotje staremu Bourgetu. Duhamel, Romain in Barbusse, levičarski radikali, so prenesli marxizem v slovstvo. Barbusse je ko Remarque zaslovel z »Ognjem« in se prevzel: piše le komunistično-propagandne brošure. Carco in Cocteau, ki se veseli življenja ko otrok solnca, kažeta sodobno mladino. Maurois je mojster biografskega romana (»Disraeli«, »Byron«). Hamp, pozni naturalist, riše delavske množice in proslavlja delo. Med hipermodernimi so kubisti najboljši prozaiki, med futuristi sta odlična pripovednika Cendrars, pisec zgoščene kronike o zlatoiskalcu (»Zlato«) in Montherlout, pesnik sporta. Med nadrealisti, ki jim svetujejo blaznico in ki imajo nekaj privrženecv v velemestnem Beogradu, sta edina umetnika Delteil in Reverdy.

To naj bo prav kratek pregled upoštevanja vredne literature modernih. Radi kurioznosti naj za zaključek izdam princip dadaizma, ki se je šopiril posebno v letih 1920—21. Šef: Tzara: Napiši na listič belega papirja nekaj besed temeljito prerešetaj kaj češ še pesem dada je tu opredelba razum nima bodočnosti dada nima bodočnosti razum je manija dada je dada ogibaj se ločil ko živega vraga.

Cene Logar:

Psihologija jezika.

(Nadaljevanje.)

b) O dovršnosti in nedovršnosti časov.

Bistvo glagola ni samo v tem, da označi samo čas, v katerem se dejanje godi. Če bi glagol povedal samo to, ne bi bil pravi glagol, kajti njegova naloga ni samo ta, da nam pove, kje v času se vrši ali se bo vršilo dejanje, ampak povedati nam mora tudi vsaj glavno o dejanju samem: ali je trenutno ali trajno dejanje. Vsako dejanje se namreč prične, se nadaljuje in neha. Torej imamo **trenutno dejanje** (začetek in konec) in pa **trajno dejanje** (nadaljevanje). To mora tudi torej označiti glagol.

Prva bistvena lastnost glagola je torej, da nam pove kje v času se dejanje vrši, se je vršilo ali se bo vršilo, **druga bistvena lastnost** pa je, da nam pove o trajanju dejanja.

O prvi lastnosti smo že nekoliko govorili in smo videli, da so morali nastati zaradi te lastnosti določeni časi. Treba je spregovoriti še nekoliko o drugi lastnosti.

Če si nekoliko ogledamo, kaj nam je dala prva lastnost in kaj druga, vidimo, da nam je dala vsaka svoje čase.

Katere čase nam je torej dala prva, katere druga? Prva lastnost, ki je bistvena za ves glagol in obenem najprimitivnejša, nam je dala vse nedovršene čase. Ti so: nedovršni sedanji čas, nedo-

vršni pretekli čas in nedovršni prihodnji čas. Da so morali nastati zaradi te lastnosti prav nedovršeni časi je razumljivo. Njihova kultura je namreč z ozirom na človeško doživljanje in predstavljanje dejanja veliko nižja od kulture dovršnih časov.

Vsi časi, ki so nastali radi prve lastnosti, so nevezani med seboj, pa tudi drugače so nevezani.

Z ozirom na kulturo časov moremo tudi čase razdeliti na dve skupini:

1. na primitivno ali primarno,
2. na višjo skupino ali sekundarno skupino.

Ni pa s tem rečeno, da bi morali nastati časi vsi po tem redu: nastanek časov je namreč v vsem jeziku najbolj kompliciran.

Drugo skupino ali višjo skupino je torej dala druga sestavina časov. Oblike, ki spadajo v drugo skupino, so vse vsaj deloma vezane na prvo skupino. Že to nam jasno kaže, da je ta skupina sekundarna. Prva skupina pa na drugo ni nič vezana. Zato moremo imenovati to skupino tudi **absolutno**, dočim je ona le **relativna**.

To o dovršnosti in nedovršnosti časov.

c) O časih in naklonih v njih.

Nakloni so izraziti izrazi bitja, ki svobodno misli in hoče, ki obvlada vsaj po svoje dogajanja v sebi in izven sebe. Nakloni so torej vsi razen naznanilnega subjektivni izraz človekov.

Prav zato, ker so subjektivni izrazi človekov, vidimo ponekod zelo tanke nianse med njimi, n. pr.: med železnikom in veleznikom. Naklone bi mogli z več stališč razdeliti na več skupin.

I. Z ozirom na objektivnost in subjektivnost moremo naklone ločiti v dvoje razredov:

1. naznanilni naklon — objektivni razred,
2. pogojni, velelni, želelni naklon — subjektivni razred.
- II. 1. naznanilni naklon je popolnoma zunanji po dejanju,
2. pogojni je ali zunanji ali notranji,
3. velelni in želelni sta popolnoma notranja.

III. Po kulturi jih moremo razdeliti na tri skupine:

1. naznanilni naklon.

Ta naklon je najnižji po notranji kulturi.

2. velelni in želelni naklon.

Ta dva sta po notranji kulturi nekoliko višja.

3. pogojni naklon.

Ta je najvišji po notranji kulturi. V sebi more namreč imeti kulturo obeh prejšnjih skupin.

č) O časih in načinih v njih.

Načini v glagolu nam povedo o razmerju dejanja do subjekta. Vsi časi, ki imajo v sebi načine so in tudi morajo biti v nekem razmerju do subjekta. Vsaka stvar pa, ki je v zvezi z dejanjem, je z ozirom na dejanje ali aktivna ali pasivna. To je tudi osnovni princip vsega življenja. Zato imamo v glagolu, ki je izraz dejanja,

aktivni in pasivni način, tvorni in trpni način. Z ozirom na golo razmerje dejanja do subjekta ni mogoče drugega načina, ker so izražene s tema dvema načinoma vse možnosti razmerja med dejanjem in subjektom dogajanja.

Imamo pa v nekaterih jezikih tudi medijalni način, ki po oblikovnem obsegu nič ne zaostaja za aktivnim in pasivnim načinom.

Kako je torej mogel nastati medij? Kje je dobil prostora in kaj zavzema v načinih? Saj že aktivni in pasivni način izrazita vse možnosti razmerja dejanja do subjekta dejanja. Če štejemo za prvo načinov golo razmerje, golo odnošaje med dejanjem in subjektom dejanja, moramo sprejeti še eno prvo, da sploh moremo šteti medijalni način še med načine. Ta prva je nekak namen, nekaka smer dejanja. Dočim sta aktivni in pasivni način le opisovalna načina in nimata nobenega drugega razmerja do subjekta, ima ta še drugačna razmerja.

Če bi možnost obsega golega razmerja načinov do subjekta označili s črto, bi imela aktivni in pasivni način vsak polovico, za medij ne bi bilo prostora na tej črti. Ima pa medijalni način prostor v aktivnem načinu samem, če že hočemo dobiti prostora na tej črti.

Z ozirom na golo dejanje v razmerju do subjekta je torej medij vendarle vsaj deloma v aktivnem načinu, v pasivnem gotovo ni. Z ozirom na tisto tretjo prvo pa moramo v aktivnem načinu ločiti medijalni način. Medijalni način je omejen v aktivnem načinu, aktivni in pasivni način pa sta neomejena. Medijalni način je torej le relativen, dočim sta ona dva absolutna. Medij se ozira na subjekt in ima postanek edino v subjektu, torej je le relativen. Načine moremo torej razdeliti v dve skupini:

1. v splošno skupino (aktiv in pasiv),
2. v relativno skupino (medij).

Medij je torej po značaju nekaj popolnoma drugega kot sta pa aktiv in pasiv, ni v isti vrsti, nima istega postanka in ni imel istih potreb postanka. Ker je omejen, bi moglo v isti vrsti, kot je, nastati še več različnih načinov. Seveda ne bi bili ti načini pravi čisti načini, kot tudi medij ni. Pravi način pove golo razmerje med dejanjem in subjektom, ne pa kakih okoliščin. Prav zato torej moremo medij postaviti v drugo vrsto načinov, kot sta aktiv in pasiv. Medijalni način torej ni čist, dočim sta aktivni in pasivni čista.

Imamo torej:

1. čisto vrsto (aktiv in pasiv).

Ta vrsta se ne da razširiti, ker je absolutna, kot smo slišali.

2. nečista vrsta (medij).

Ta vrsta je omejena, torej bi bilo mogoče v isti vrsti še več podobnih načinov.

Tudi pri spolih vidimo, da so se razvili trije. Torej je mogoče v tem razvijanju kaj skupnega? Med aktivom in pasivom pa moškim ter ženskim spolom bi mogli dobiti nekoliko podobnosti v

potrebah razvoja, prav nič skupnega pa ne moremo opaziti med medijem pa srednjim spolom. Srednji spol je v primeri z medijem absoluten spol, medij pa je zelo omejen način.

Srednji spol je tudi življensko veliko bolj aktiven v primeri z moškim in ženskim spolom, kot je medij v primeri z aktivom in pasivom.

d) Določene in nedoločene oblike v glagolu.

V glagolu imamo določene in nedoločene oblike. Določene glagolske oblike so tiste, ki morejo imeti v sebi naklone, čase, osebe, načine in števila. Oblike, ki ne morejo imeti tega v sebi, imenujemo nedoločene.

Izraza določena in nedoločena oblika sta za bistvo oblike le formalna, vrsto le nekoliko opišeta, o bistvu poveda le malo, dočim nekateri drugi slovniški izrazi povedo bistvo (n. pr. tvorniška oblika, trpna oblika itd.).

Nedoločene glagolske oblike so, kot je znano:

1. nedoločnik,
2. namenilnik,
3. deležniki:
 - a) tvornosedanji,
 - b) tvornopretekli,
 - c) trpnopretekli,
4. glagolnik.

Določene oblike so pa vsi časi z indikativi, konjuktivi in optativi. — Kakšna je torej razlika med določenimi in nedoločenimi oblikami? V vseh oblikah smo videli, da so bistvo razlike med oblikami in vrstami sestavine, prvine oblik. Na primer: kaj je tisto, ki loči samostalnik od glagola? Kje tiči razlika? Razlika je samo v tem, kako se mešajo prvine, kot smo že videli. Zelo kratek in lahek prehod je torej med glagolom in samostalnikom. Tudi bomo videli, da glagol, ki je nekoliko bolj razgibana in živa vrsta kot samostalnik, tudi prehaja k samostalniku in se mu tudi zelo približa (do pridevnika). Vse to je odvisno samo od prvin.

Vsaka besedna vrsta je iz svojih določenih prvin. Nobena vrsta ni z vsemi prvinami enaka drugi. Tega sploh ni mogoče, ker bi bili obe vrsti isti vrsti. Najbolj se približa pridevnik samostalniku.

Kot smo dobili razliko med raznimi besednimi vrstami v sestavinah vrst, tako moremo iskati razliko med posameznimi oblikami vrst v njihovih sestavinah.

Lažje bo dobiti razliko med posameznimi glagolskimi oblikami kot pa n. pr. pri samostalniških oblikah.

Že prej smo omenili, da ste v glagolu dve glavni prvine, namreč oseba in »glagol«. Ti dve prvine dasta, če sta združeni, glagol. V določenih oblikah sta ti dve prvine v ravnotežju, to se pravi, da sta vsaj približno enako močni. Nemogoče bi bilo, da bi bila določena oblika brez osebe, da bi pa bila brez »glagola«, o tem niti misliti ni.

Kako potrebna je oseba v določenih oblikah, vidimo lepo v nemščini, ki ne trpi določene oblike brez osebe. V tem jeziku je oseba tudi po občutju, ne samo po obliki, zelo ločena od »glagola«.

V določenih oblikah sta torej prvini v ravnotežju.

Vse drugače pa je v nedoločenih oblikah. V teh oblikah pa nikjer ne vidimo ravnovesja med obema prvinama. (Pojav neravnotežja ali sprememba prvin je tudi edina možnost razvoja oblik.) Glagolska vrsta ima dvoje prvin, osebno in »glagolsko«, torej se more spremeniti ena izmed teh dveh. Lahko se ojači prva in druga oslabi in narobe. Videli bomo, da se zgodi oboje. Če oslabi osebna prvina se oblika približa bolj k glagolu, če oslabi »glagolska« prvina, se oblika približa k samostalniku. S tega stališča moremo kar takoj razdeliti oblike na dvoje:

1. glagolske oblike:
 - a) nedoločnik,
 - b) namenilnik;
2. samostalniške oblike:
 - a) deležniki:
 - tvornosedanji,
 - tvornopretekli,
 - trpnopretekli;
 - b) glagolnik.

c) Glagolske oblike:

a) Nedoločnik. Nedoločnik je najbolj čista glagolska vrsta. Če natančno pretehtamo občutje ob nedoločniku, vidimo, da je brez osebe. Formalno, oblikovno sploh ni govora o kaki osebi v nedoločniku. To je torej nekako dvignjena glagolska oblika, izvzeta iz splošnega glagolskega ozračja. Jasno in samo ob sebi umevno je, da nedoločnik nima v sebi nobenega razvoja. Kaj naj se pa izpreminja v njem, če ima samo eno prvino? Tudi ne more imeti nedoločnik več različnih oblik, kot jih ima n. pr. glagol.

Prav pri nedoločniku jasno vidimo, kaj in kako je, če je oblika samo iz ene prvine, iz ene sestavine. V občutju oblike je silno velika razlika, skoraj bi dejali, kakor pojem proti realnosti. Občutje ob obliki z eno prvino nam je bolj nadrealno, v nas potisnjeno, res samo občutje, brez predstave, nekako nedvignjeno. Sploh je težko občutiti nedoločnik pravilno in natančno, ali ga pa sploh ni mogoče.

b) Namenilnik. Najbolj čudna in najbolj svojstvena glagolska oblika je namenilnik. Po obliki je v slovenščini zelo podoben nedoločniku. Ni pa nedoločniku podoben samo po obliki, ampak tudi po občutju.

Oba, namenilnik in nedoločnik, smo prišteli v skupino glagolskih oblik. Jasno je torej, da je v obeh oblikah oseba slabša, kot pa je »glagol«, oziroma, da je sploh ni. V nedoločniku smo to že videli. Oglejmo si še v namenilniku.

(Dalje prihodnjič.)

SESTANKI:

12. **sestanek** (umetnostna zgodovina s projekcijami).
Romantika in srednji vek na Nemškem.
13. (literarni) **sestanek**.
Natančen spored naznanimo pozneje.
14. **sestanek** (umetnostna zgodovina s projekcijami).
Gotika.

PROSLAVA ROJSTNEGA DNE NJEG. VELIČAN. KRALJA ALEKSANDRA I.

Dne 17. decembra je proslavilo naše društvo v Delavski zbornici ta visoki dan na svečan način. Igrali smo Moliérovno komedijo »Namišljeni bolnik«. Iz prijaznosti je dirigiral pomnoženemu orkestru (ca 50 članov), profesor petja g. Repovš. Tako glasbene točke, kakor tudi slavnostni nagovor in pa igra, vse je po mnenju, ki smo ga čuli z merodajnih strani, prav zadovoljivo uspelo. Tudi javnost se je našemu povabilu prav prijazno odzvala. Prireditve so posetile mnoge odlične osebnosti.

»ŽAR« ŽELI VSEM VESELE BOŽIČNE PRAZNIKE IN SREČNO
NOVO LETO!

